

Tijdschrift voor Gregoriaans

Tijdschrift voor Gregoriaans
Verschijnt 4 keer per jaar
Jaargang 10, juli 1985

Contactorgaan van de "Amici Cantus Gregoriani".

Redactie: Ger Koppenens, Jos Leenen, Silvère van Lieshout, Ton Tromp.

Redactie en administratie: Willem Prinzenstraat 43,
5701 BC Helmond
Tel.: 04920 - 45597.

Abonnement f 25,— per jaar overmaken op: AMRO-bank Helmond
Rek. nr.: 42.06.65.323. Bankgiro 10.65.135 t.n.v. H. Berkers.

Druk: Drukkerij van Stiphout bv - Helmond.

De "Amici Cantus Gregoriani" is een kring van mensen die zich verbonden weet met het Gregoriaans en door een jaarlijks terugkerende financiële bijdrage de verschijning van dit tijdschrift alsmede andere op het Gregoriaans gerichte activiteiten mogelijk maakt.

Inlichtingen op het redactieadres.

TOELICHTING BIJ DE OMSLAG

Glas in lood raam in het bezit van Dr. J. Lennards te Roermond.

VAN DE REDAKTIE:

In deze aflevering van het Tijdschrift vindt U een tweetal bijdragen uit West-Duitsland. Gabriël M. Steinschulte gaat in op de positie van het Gregoriaans in de liturgie. De vraag hoe de situatie van het Gregoriaans in West-Duitsland is, wordt beantwoord door Dr. Ralph S. March, dirigent te Keulen. In zijn bijdrage bespreekt hij de resultaten van een enquête die in 1983 werd gehouden.

In de rubriek 'Uit het koor geklapt' ditmaal een bijdrage van het Tilburgs Gregoriaans koor.

Een van de cursisten van de laatste dirigentencursus brengt in de vorm van een brief aan een zekere Gregoor verslag uit over deze cursus.

Tenslotte gaat de les over Latijn en Gregoriaans over een heel kort woord in het Latijn.

BESTE GREGOOR,

Wanneer je mijn verslag van Directiecursus I in het Tijdschrift nr. 1 van juni 1984 gelezen hebt, vraag je je wellicht af of ik ook cursus II, vermeld in datzelfde tijdschrift op pagina 24, heb gevolgd, zoals ik al suggereerde. Dat is inderdaad het geval geweest, de cursus is al weer achter de rug, en, je nieuwsgierigheid kennende, heb ik wat aan- en kanttekeningen gemaakt, indrukken van medecursisten genoteerd, de evaluatie bijgevoegd, kortom ik ga je een idee geven hoe het allemaal is verlopen.

Vijfentwintig avonden, het lijkt een hele kluit en dat was het ook. Van september tot maart en toch is het omgevlogen. Wij, aanvankelijk veertien personen, waarvan twee er door omstandigheden helaas genoodzaakt waren voortijdig af te haken, hebben in de Boxtelse muziekschool zèèr intensief gewerkt. Het is me opgevallen dat we de ons aangeboden leerstof geenszins op een schoolse manier hebben verwerkt, zo van: huiswerk maken en daarmee basta. Nee, we zijn er continu mee bezig geweest. Herhaaldelijk kwam er wel iemand met aanvullende gegevens, documenten, vragen (en deze laatsten niet alleen van technische aard). Dit werd door zowel leerkracht als leerlingen buitengewoon op prijs gesteld. In tegenstelling tot de vorige cursus beschikten we nu over twee lijvige stencils, samengesteld door de docent, Marie-Louise Egbers.

Directie cursus I behandelde psalmodie, ritme, modaliteiten, koorscholing en directie aan de hand van vele voorbeelden. Elk hoofdstuk bevatte literatuuropgaven. In boek II kwam de stof van I uitgebreider aan de orde en het had als aanvulling een inleiding tot 1) de handschriften, 2) de West-Europese cultuur en 3) de liturgische vormleer. Deze laatste onderwerpen werden door gastdocenten behandeld, daarover later. Als huiswerk kregen we wekelijks enkele te behandelen stukken op. Ik doe een greep uit mijn agenda: de graduale zal worden behandeld, we moeten er een kunnen zingen en solmiseren; de stof aangaande de graduale in het Dictaat kunnen bestuderen, Kyrië IX zingen en dirigeren, benevens een Introitus en Communio, met hun psalmverzen. Dit alles voor één avond, je ziet: het was pittig. Daarenboven, de vertaling van de latijnse teksten was zeer essentieel, je moest toch minstens begrijpen waar het over ging. Heb ik niet ergens gelezen dat het Gregoriaans uitgaat van de tekst? Het analyseren kwam ook aan bod. Vooral centonisatie kreeg onze aandacht. Het op zoek gaan naar elkaar verwante of identieke formules in de verschillende composities was een interessant tijdverdrijf. Bijna zou je vergeten dat je was gekomen om te leren dirigeren. Maar je kunt je afvragen of je goed zult dirigeren wanneer kennis van de achtergronden ontbreekt. Ik persoonlijk vind van niet, maar de meningen waren min of meer verdeeld over de vraag hoeveel tijd je daar in deze cursus aan moet besteden. Want dat gaat toch ten koste van de tijd die je aan praktisch dirigeren zou moeten wijden.

Wat de gastdocenten aangaat: de heer M. Polspoel gaf een inleiding tot de handschriften. We kregen een historisch, cultureel overzicht. Het voorkomen en herkennen van de verschillende noteringen van de muziek werd aan de hand van een goed verzorgde diaserie verduidelijkt. Ook het begin van de restauratie van het Gregoriaans in het midden der 19e eeuw kwam aan bod.

De heer J. Boogaarts vond gedurende twee avonden een zeer aandachtig gehoor toen hij een inleiding gaf tot de West-Europese cultuur. De ontwikkeling van de vormenwereld, uitgaande van de natuurlijke vormen en via de maatschappelijke vormen (functioneel, expressief en monumentaal) komend tot een supermonumentale vorm: de Liturgie, dat was voor velen een ontdekking. En dan de ontwikkeling van de West-Europese cultuur vanuit die vormenwereld en tegen deze achtergronden de geschiedenis van het Gregoriaans bezien, het was reuze boeiend.

De heer D. Pouderoyen gaf ons een kijk op de Liturgische vormleer aan de hand van indrukwekkende voorbeelden. Om, uitgaande van concrete simpele ruimtelijke basisvormen, te komen tot een zichtbare Liturgische

vorm: "welke onze geest die toch aan stof is gebonden, laat doordringen tot de onzichtbare wereld van God" (citaat Pouderoyen), dat was wel heel erg knap weergegeven. Moeilijke stof, maar zeer verrijkend.

Als afsluiting van de cursus kozen we voor een volledig in het Latijn gezongen Mis met Volkszang, volgens de richtlijnen van het IIe Vaticaanse Concilie. Meerdere mensen hebben voor de organisatie hiervan zich geweldig ingespannen, de docente niet het minst. Resultaat: op 26 maart om half acht 's avonds een Eucharistieviering in de Augustijnerkerk aan de Tramstraat in Eindhoven. Een viering met een geheel eigen karakter.

Als voorganger Pater Dr. Schrama. De cursuseden vormden, met de docente, het koor, waarbij door henzelf afwisselend werd gedirigeerd. De mis was enkele malen in het kerkblaadje aangekondigd en toch waren we verbaasd dat er zo veel mensen (waaronder Gregoriaanse bekenden) hun interesse toonden en zingend met ons mee wilden bidden. Het gevolg was dat de Volkszang volledig tot haar recht kwam.

Na afloop de evaluatie bij één van de twaalf thuis. Onder genot van een aangekleed kopje koffie (dat praat best wel goed) ervaringen uitgewisseld, de verwachtingen uitgesproken waaraan niet of wel was voldaan, de resultaten kwamen op tafel.

Het was de docente duidelijk gebleken dat de indrukken omtrent de lessen zoals die bij de cursisten waren overgekomen, van tweërlei aard waren: eerstens waren er zeker mensen die baat hadden bij de achtergrondinformatie die zo ruimschoots gegeven was, alsmede met de uitdieping van de theorie, zowel op liturgisch als muzikaal vlak. Daartegenover waren er cursisten die dit minder belangrijk vonden en het gemis aan praktijk tijdens de lessen zwaar lieten tellen. Deze laatste cursisten gaven inderdaad als hun mening dat "er veel te weinig werd gezwaaid". De gastdocenten kregen wel erg veel tijd toegemeten en waren niet steeds even helder geweest in hun betoog. Sommigen van ons meenden dat die behandelde stof niet ter zake doende was: men was gekomen om te dirigeren, zijn slagtechniek te verbeteren en fouten die een koor maakt te leren corrigeren.

Als suggestie kwam naar voren: ga bij een dergelijke dirigentencursus uit van een vaste praktische basis: bekende hymnen, de vaste gezangen. Behandel alle wisselende gezangen uit de mis van een bepaalde zon- of feestdag. Houd een vaste indeling van de lesavond aan, b.v. inzingen, met slag, huiswerk practiseren met slag, de theorie doornemen enz.

Aan het slot van deze avond kwam de vraag: wat doen we? Is dit het einde, of gaan we door? En zo ja, hoe doen we dat, want voor velen van ons is dit contact zeer waardevol gebleken. Men besloot dat deze "Boxtelgroep" (gepatenteerde uitdrukking binnen het bestuur van de Amici) het

komend seizoen maandelijks bijeen komt in Eindhoven teneinde zich te verdiepen in de gezangen van een mis, die de meesten van ons dan met hun koor kunnen instuderen. Dirigeren staat voorop en zingen, stemvorming, correctie van zangfouten e.d. Ik heb hier best wel grote verwachtingen van. Indien je suggesties hebt aangaande dit gebeuren, laat het dan even weten via de redactie van het tijdschrift. We zouden het zeer op prijs stellen.

De (voorlopig) laatste bijeenkomst van de groep was een zaterdagse tocht, 16 maart, naar de Benedictusberg te Vaals, waar we de gasten waren van de paters Benedictijnen. Eerst terts en Mis om half tien. Dan een geweldig interessante en niet van humor gespeende voordracht door frère Pouderoyen. Onderwerp was een lopende studie naar het ontstaan van het Gregoriaans. Dit was werkelijk hogere modusleer. Het werd buitengewoon helder en met duidelijk materiaal gebracht, maar vraag me niet het na te vertellen!

Ik hoop dat het nog eens in het tijdschrift mag komen, want het is razend interessant. We voelden ons pottekijkers in de keuken van de gregoriaanse wetenschappers. En aan voorbeelden die de theorie verduidelikten geen gebrek.

Het vriendelijk en gastvrij onthaal in deze prachtige abdij droeg er niet in het minst toe bij dat je van een geslaagde dag kon spreken. Sommigen woonden tot slot nog de vespers bij.

Dat was dan deze dirigentencursus. Voel je er soms iets voor om het volgend jaar mee te doen? Ik kan het je ten zeerste aanbevelen.

Inmiddels wens ik je alle succes toe met je liturgische en gregoriaanse activiteiten.

Met groeten,

Radegon

GREGORIAANS EN HET LATIJN V.

Een van de korste woorden in het Latijn is het woordje 'et'. Het betekent gewoon 'en'.

Net als in het Nederlands verbindt 'et' gelijkwaardige zinsdelen. Om te laten zien wat daarmee bedoeld wordt volgen twee voorbeelden:

(1) Jan loopt op straat en Piet schildert de deur.

(2) Jan loopt op straat en schilder de deur, Piet!

In (1) wordt iets gezegd over Jan: hij loopt op straat. Ook wordt er iets gezegd over Piet: hij schildert de deur. Dit zijn gelijkwaardige zinsdelen, ze geven allebei een beschrijving van iets dat gebeurt.

In (2) wordt iets gezegd over Jan: hij loopt op straat. In het tweede deel van de zin wordt aan Piet een opdracht gegeven: schilder de deur. Er worden in deze zin dus twee verschillende dingen gecombineerd: een beschrijving en een opdracht. Een dergelijke combinatie kan niet door 'en' worden verbonden en heet daarom 'ongrammaticaal'.

Omdat 'et' gelijkwaardige zinsdelen verbindt, is het mogelijk met bekende gegevens uit het ene zinsdeel op zijn minst te gissen naar de strekking van het andere zinsdeel.

(3) Benedicat vos omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus.

Zegene U de almachtige God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

(4) Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto.

Eer aan de Vader en (aan) de Zoon en (aan) de Heilige Geest.

We weten dat het woord Deus in (3) een eerste naamval is. Hetzelfde geldt voor Filius in het stukje achter de komma. Doordat de woorden Pater en Spiritus door middel van 'et' op één lijn met Filius staan, kunnen we afleiden dat ook Pater en Spiritus sanctus in de eerste naamval staan.

Uit les I weten we dat het woord Filio in (4) in de derde naamval staat. Patri en Spiritui sancto worden daarmee verbonden door 'et'. Ook deze woorden staan dus in de derde naamval.

Aan de hand van deze voorbeelden kunnen we ook nog iets anders constateren. De combinatie Spiritus sanctus bestaat uit een zelfstandig naamwoord (Spiritus, Geest) en een bijvoeglijk naamwoord (Sanctus, Heilig). In (3) en (4) staan deze twee woorden in dezelfde naamval: een bijvoeglijk naamwoord staat altijd in dezelfde naamval als het zelfstandig naamwoord waar het bij hoort. Dit verschijnsel wordt **congruentie** genoemd.

Tot nu toe hebben we gekeken naar afzonderlijke woorden die door 'et'

werden verbonden. Ook grotere gehelen kunnen door 'et' worden verbonden.

(5) Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

(6) Puer natus est nobis et filius datus est nobis.

In (5) worden twee dingen door 'et' met elkaar verbonden waartussen van een zeker contrast sprake is; Eer aan God in de hoge en vrede op aarde aan de mensen aan wie Hij welbehagen heeft. Het eerste gedeelte van de Gloria is een oproep om eer te brengen aan God in de hemel en dat wordt ook verderop in deze hymne daadwerkelijk gedaan: Laudamus Te, Benedicimus Te, Adoramus Te.

De hoop die hiermee wordt gecombineerd is die op vrede op aarde aan de mensen van Zijn welbehagen. Deze hoop wordt uitgewerkt in het tweede deel van de Gloria.

In (6) wordt op de manier van de psalmen één gebeurtenis vanuit verschillende oogpunten belicht: een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven. Deze twee mededelingen zijn gelijkwaardig en kunnen daarom met 'et' worden verbonden.

Omdat het woord 'et' slechts een schakel is tussen twee dingen, is het nooit het belangrijkste woord van een tekst. In het Gregoriaans staan er dan ook zelden veel noten op. Een uitzondering vormt het Alleluiavers Potestas eius (Graduale Romanum, p. 389-390), waar bijna 40 noten staan boven 'et'. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het hier niet gaat om een stuk authentiek Gregoriaans, maar om een bewerking van het Alleluiavers Christus resurgens (p. 226). De 40 noten van het melisma staan daar op het woord 'mors', dood. In dit geval heeft het melisma een belangrijker functie dan op 'et' in Potestas eius.

Ton Tromp

TILBURGS GREGORIAANS KOOR

Op verzoek van de redactie van het Tijdschrift voor Gregoriaans hierbij een artikeltje over ons koor.

GESCHIEDENIS

Na een aanloopperiode van enkele maanden vond op 8 december 1969 de eerste repetitie plaats van de 'Schola cantorum Sint Gregorius', zoals het koor toen heette. Sindsdien wordt deze datum beschouwd als de oprichtingsdatum. Het koor stond onder de leiding van de oprichter-dirigent Ad van Leeuwen. Het lag toen reeds in de bedoeling het koor te laten functioneren als een stedelijk gregoriaans koor, zonder binding aan een bepaalde parochie.

Na enkele jaren werd de naam veranderd in Tilburgs Gregoriaans Koor (TGK) welke naam in ons vignet tot uitdrukking is gebracht door een van onze leden.

Het TGK stelt zich ten doel om de Gregoriaanse Kerkmuziek authentiek op hoog niveau ten gehore te brengen en daardoor mee te werken aan de instandhouding van dit religieus cultuurgoed. Het wil daardoor tegelijkertijd een service aanbieden aan hen, die ook in de vernieuwde liturgie het Gregoriaans beschouwen als een belangrijk muzikaal element.

Heden ten dage wordt dit doel nog steeds door alle leden onderschreven en nagestreefd.

Op eigen verzoek van de oprichter werd in 1972 het dirigentschap overgenomen door Ko van Geldorp, die thans nog deze functie vervult naast zijn dirigentschap van het Son's Kamerkoor en zijn leraarschap als muziekdocent aan een school voor het voortgezet onderwijs.

Vanaf begin jaren zeventig zingt het TGK maandelijks op een zondag in het St. Elisabethziekenhuis en in de Maria-kerk van de parochie Heikant-Quirijnstok, beiden gevestigd te Tilburg.

AKTIVITEITEN

Een volledige opsomming geven van vijftien jaar activiteiten zou veel te ver voeren en waarschijnlijk onmogelijk en saai zijn. Daarom enkele hoogtepunten uit de voorbije periode.

Het TGK werkte een viertal keren mee aan door de K.R.O.-T.V. uitgezonden Eucharistievieringen en zal dat in december van dit jaar voor de vijfde maal doen.

In 1979 werd op verzoek van de T.R.O.S.-T.V. medewerking verleend

aan een verfilming van een verhaal uit de Decamerone. De opnamen vonden plaats in de St. Pieter in Oudenbosch.

Tweemaal verzorgde het TKG de gezangen tijdens eucharistievieringen, welke door de K.R.O.-radio (waaronder eenmaal ook via de Wereldomroep) werden uitgezonden.

Andere belangrijke optredens waren de Kerst- en Passie/Paasconcerten in samenwerking met andere koren, zoals b.v. met het Son's Kamerkoor, met het Zuid-Nederlands Kamerkoor en het Tilburgs Byzantijns Koor. Het was voor ons een eer te zingen in de concertserie 'Noten op de noen' in Helvoirt, gezien het hoge muzikale niveau waarop deze concerten kunnen bogen.

Zondag 27 juli 1980 trad het koor op in de St. Michiels kathedraal in Brussel in het kader van het Benedictus-jaar.

Tenslotte volsta ik met te vermelden, de tientallen optredens in parochiekerken, kloosterkapellen en bejaardencentra in Tilburg en wijde omge-

ving, waaronder een viering met Kardinaal Alfink in Driebergen en een in de Bossche St. Jan's kathedraal.

Ook luisterde het koor een kerkkorendag op met een Gregoriaans concert. De dirigent gaf toelichting bij de gezangen en de wijze van uitvoering. De talrijke aanwezigen hoorden hoe boeiend gregoriaanse muziek is.

UITVOERING

Voor de uitvoering van de Gregoriaanse gezangen wordt over het algemeen gebruik gemaakt van het 'Liber usualis', waarbij soms voor de ritmische notaties van 'Solesmes' wordt afgeweken, vooral wanneer de zinsbouw erom vraagt. Daardoor krijgt de muziek meer 'vaart' en klinkt het geheel vloeiender; daarbij wordt aan de tekst meer recht gedaan en krijgt deze meer zeggingskracht. Ook wordt er soms afgeweken van de 'officiële' gezangen, als er een passender gezang bij de liturgie van die dag of tijd van het jaar is. Het gekozen gezang is dan in de liturgie functioneler en sluit meer aan bij de lezingen of verkondiging.

SLOT

Meerdere malen werd via de plaatselijke en regionale dag- en weekbladen een oproep gedaan om te komen tot uitbreiding, maar vooral ook verjonging van het koor.

Enkele personen hebben zich de laatste jaren gemeld, maar van een duidelijke verjonging kan niet worden gesproken.

In december 1984 hebben we op bescheiden wijze het derde lustrum gevierd, bij welke gelegenheid bijgeplaatste foto werd gemaakt.

Evenals vele andere (vooral gespecialiseerde) koren merken ook wij een daling van het aantal aanvragen om in de parochies vieringen mee te verzorgen. Mijns insziens is een en ander mede het gevolg van de sterke afname van het aantal diensten in de weekends. Het lijkt me derhalve steeds moeilijker voor de organisatoren om een plaats in te ruimen voor gastkoren als de eigen-parochie-koren zelf niet elke zondag kunnen optreden. Ook de vieringen met de kerkmuziek in de volkstaal, welke wij als zeer positief in de vernieuwingen van de laatste decennia beschouwen, hebben de vraag naar gregoriaanse vieringen doen afnemen.

De leden van het Tilburgs Gregoriaans Koor menen er echter steeds voor te moeten blijven ijveren, dat de Gregoriaanse Kerkmuziek haar eeuwenoude plaats in de liturgie op waardige wijze kan behouden.

Willem Miltner

GREGORIAANS IN DE DUITSE BONDSREPUBLIC

Eerw. Dr. Ralph S. March S.O. Cist.

Dirigent, Kathedraal van Keulen.

DEEL I

Ons onderzoek werd uitgevoerd in de eerste maanden van 1983 teneinde te bepalen in hoeverre het Gregoriaans wordt gebruikt.

Er werden twee groepen die representatief waren bestudeerd:

1. Alle Duitse kathedralen.
2. Het grootste aartsdiocees van het land, Keulen.

Van de in totaal 183 vragenformulieren werden er 112 teruggestuurd, hetgeen 61% is.

1. De eerste vraag had het aantal actieve gregoriaanse zangers op het oog. Ondanks het feit dat de vragenlijst niet duidelijk maakte dat er onderscheid diende te worden gemaakt tussen koorzangers en zangers van de gregoriaanse schola, kunnen de resultaten als volgt worden samengevat:

Het gemiddelde koor waarop het onderzoek betrekking had, heeft tussen de 40 en 120 leden, de schola daarentegen bestaat uit 12 tot 30 man, waarvan soms (meestal in kathedralen) ook jongens deel uitmaakten.

2. De frequentie van missen in volledig gregoriaanse uitvoering: Proprium en Ordinarium:

a) Iedere zondag en feestdag van het jaar:	24%
b) Drie maal per maand:	9%
c) Twee maal per maand:	17%
d) Een maal per maand:	48%
e) Minder dan een maal per maand:	2%

3. Welke gedeelten van het Proprium worden gezongen?

De antwoorden op deze vraag vertonen de eigenaardige diepte en de omvang van de gregoriaanse traditie in Duitsland.

De Introitus wordt door 95% van de reagerende koren gezongen.

graduale	60%
alleluia	95%
offertorium	70%
communio	95%

De relatief lagere percentages in het geval van graduale en offertorium

worden duidelijk uit de volgende feiten:

In de meeste duitse kerken is er slechts één lezing voor het Evangelie, vandaar ook slechts één tussenzang.

Wat het offertorium betreft: veel koren houden nog cast aan de eerbiedige traditie de offertoriumantifoon in polyfone zetting te zingen.

4. De vierde vraag in ons onderzoek vroeg naar de boeken die voor het Gregoriaans werden gebruikt. Ook hier waren de antwoorden zeer waardevol.

86% gebruikt het Graduale Romanum (1974 of 1979).

9% Gebruikt het Liber Ususlis.

De rest gebruikt andere boeken (Graduel Neumé, Graduale Triplex, het oude Graduale Romanum, etc).

5. De vijfde vraag had als onderwerp het gebruik van de ritmische tekens. De antwoorden vormen een van de dankbaarste verrassingen in ons onderzoek, want 81% zei dat ze inderdaad de Solesmes-aantekeningen volgen. 7% doet dat niet. In geval van de overige 11% waren de antwoorden te onduidelijk of zij vertoonden een geheel eigen zienswijze. Toch moet ik hier een aantekening aan toevoegen. Bij het catalogiseren van onze statistiek had ik enkele kleinere twijfels over de juistheid der antwoorden aangaande het 'toepassen van de ritmische aanduidingen'. Enkele van de 'ja-dat-doen-we'-koren, die ik persoonlijk ken, zijn niet altijd even consequent bij het toepasen van deze aanduidingen en bezitten slechts een oppervlakkige kennis van de ritme-theorie van Solesmes.

6. De laatste vraag over de frequentie van Vespers of Completen was, tengevolge van een fout van mijn kant, niet al te duidelijk gesteld wat de gebruikte taal betreft.

Van de 51 koren uit onze proef van 183, die regelmatig de zondagse Vespers zingen, bedient ongeveer 50% zich van de Latijnse taal, de anderen zingen in de landstaal of hebben verzuimd de taal met name te noemen.

7. Er was ook ruimte gelaten voor persoonlijk commentaar van de inzenders. Het werd niet door iedereen benut en het is natuurlijk onmogelijk dit commentaar statistisch weer te geven. Niettemin volgen hier enkele interessante voorbeelden:

- "Vóór ik in deze parochiekerk kwam was er geen schola. Zelfs nu nog is het heel moeilijk aan zangers te komen die Gregoriaans zingen."

- "Onze Hoogmis is volledig in het Latijn. En de gemeenschap zingt het Gregoriaans ook van harte mee."

- "Onze pastoor wil het Gregoriaans niet; 'om pastorale redenen'."
- "Het is werkelijk een ramp als de pastor Anti-Gregoriaans is."
- "In onze parochie zijn we juist wég van het Gregoriaans."
- "Onze pastor, onze schola en ikzelf zijn zeer geïnteresseerd in Uw onderzoek naar de omvang van het gebruik van het Gregoriaans in ons aartsdiocees. Zoudt U ons de resultaten kunnen toesturen?"
- "Ons antwoord is helaas niet representatief voor onze stad. Alleen onze parochie heeft elke zondag een Gregoriaanse Hoogmis."
- "Het sociaal (?) niveau van onze parochie is niet gunstig voor het Gregoriaans."
- Zoudt U Uw invloed kunnen gebruiken zodat er meer jongens en kinderkoren in ons aartsdiocees tot ontwikkeling kunnen komen?"

CONCLUSIE UIT HET EERSTE DEEL VAN HET ONDERZOEK:

1. Het is hartverwarmend te zien dat een zeer groot percentage der duitse kerken de wens van Vatikanum II uitvoert en regelmatig het Proprium Missae in het Gregoriaans zingt en niet uitsluitend een paar vaste gezangen.
2. En ook zien we met dankbaarheid en verbazing hoe in een niet frans-talig land de ritme-theorie van Solesmes op zo veel plaatsen wordt geaccepteerd en in praktijk gebracht.
3. Een derde, persoonlijke, voldoening: 95% van de antwoorden waren binnen acht dagen nadat de formulieren waren verstuurd, bij de vragensteller terug. Een teken van duitse punctualiteit'?

DEEL II: DE TOESTAND OP DUITSE CONSERVATORIA EN ANDERE SCHOLEN

1. Elke duitse school heeft een afdeling kerkmuziek, bestaande uit een katholieke of protestantse afdeling, of uit beiden. Op het rooster staat in de meeste gevallen vier uur Gregoriaans per week: twee uur theorie, twee uur praktijk. En dit alles gedurende tenminste vier volle schooljaren!
2. Voor praktiserende musici worden er in Duitsland op diocesaan niveau regelmatig vervolgcursussen in hoger Gregoriaans gegeven. Reiskosten worden door het diocees vergoed.
3. Te oordelen naar de diocesane zangboeken en als conclusie uit ons bezoek aan de verschillende parochies, zingen de geloofsgemeenschappen meestal zes gregoriaanse Missen, (I, IV, VIII, IX, XVII en XVIII) in afwisseling met de gregoriaanse schola.
4. Plechtige Hoogmissen, Vespers en andere liturgische diensten komen

regelmatig op radio en T.V.

5. Af en toe, maar toch niet al te vaak is er een concertuitvoering van gregoriaanse zang. Deze uitvoeringen zijn over het algemeen erg populair bij het publiek.

OVER DE SITUATIE VAN HET GREGORIAANS

In de gregoriaanse zang wordt als het ware de stilte van het gebed hoorbaar. Deze kerkmuziek is niet alleen maar geliefd bij 'ouderwetse', traditiegetrouwe gelovigen, die in het kerkelijk leven met zachte of ook met harde hand naar het achterplan zijn gedrongen. Het zijn - internationaal gezien - meer nog de vertegenwoordigers van de jongere generatie, die na vaak alleen maar toevallige of eerder nog terloopse contacten met deze muziek, die niet slechts haar wortels in de westerse cultuur heeft, daarvoor enthousiast zijn geworden.

Daarbij weten de meesten van deze generatie niet, dat 20 jaar geleden eens een concilie, overigens voor de eerste keer in deze vorm, het gregoriaans een plaats heeft toegewezen in de door de wereldkerk gewenste muziekgenres en -stijlen; meer nog: datzelfde concilie heeft deze kunstzinnige, eenstemmige eredienstmuziek nadrukkelijk als de eigenlijke zang voor de liturgie aangeduid en daarmee bindend voorgeschreven. Nu leert de ervaring, dat conciliebepalingen veelal pas generaties later in de praktijk worden gebracht. Het wekt daarom op zijn minst verbazing, als men hier en daar met de nodige zelfverzekerdheid hoort beweren, dat het Tweede Vaticaanse Concilie allang achterhaald zou zijn en dat de ontwikkeling al veel verder is. Juist een paus als Johannes Paulus II, die nadrukkelijk heeft verklaard, dat hij de uitvoering van de conciliedecreten tot zijn taak rekent, zou, als men er dergelijke ongerijmde verwachtingen op na houdt, nog wel eens voor grote verrassingen kunnen zorgen. In zijn apostolische breve Jubilare feliciter heeft hij al op de - artistiek vanzelfsprekende - on-aantastbare eenheid van het gregoriaans en de latijnse taal gewezen.

Het is niet alleen te wijten aan het gebrek aan aandacht, dat men somtijds aantreft bij de voor de liturgie verantwoordelijke instanties binnen clerus en episcopaat met betrekking tot de *nuissica sacra*, waardoor de eigenlijke zang van de katholieke kerk in een exotische uithoek van het kerkelijk leven terecht is gekomen. Ook talrijke kerkmusici zullen zich moeten afvragen, wat zij zélf in de geest van het concilie hebben gedaan voor een levend gregoriaans, dat met graagte door het volk wordt gezongen.

Hebben onze huidige kerkmusici dit melodische wonder (om met Paul Hindemith te spreken), dat met zijn vrije rhythmiek aan een innerlijke levenswet gehoorzaamt, werkelijk zo leren liefhebben en vooral bidden, dat zij er ook door geraakt en bewogen zijn? Of kunnen zij er alleen maar koele waardering voor opbrengen, na het in dikke boeken vol geleerde berippen en ingewikkelde neumen te hebben bestudeerd? Bestaat er soms

geen schrijnende kloof tussen het paleografisch-semiologisch onderzoek en de vermoedelijke klank van een muziek uit het eerste millennium, zoals die op vooravond van het derde door de mens, die zingend en luisterend bidt, vanuit de cultureel-esthetische achtergrond van zijn tijd beleefd dient te worden? Er dreigt een tweespalt, die voor het liturgisch bedrijf misschien wel een tijdlang handig kan zijn, maar die op den lange duur pastoraal noodlottig is: het zogenaamde 'echte' gregoriaans blijft gereserveerd vooritaire groepen bij bijzondere gelegenheden; het volk mag zich dan in de praktijk van alledag tevreden stellen met een artistiek vrijwel waardeloos en pedagogisch ondoelmatig aftreksel van melodieën (zie het Graduale Simplex) en met geconstrueerde gezangen in de volkstaal met een zogenaamd stilistisch tintje.

In deze tijd, waarin kerkelijke volgzzaamheid niet meer zo hoog genoteerd staat, blijft voor de tijdgenoot die zich mede verantwoordelijk voelt voor het dogmatische en culturele erfgoed van de kerk, de mogelijkheid om op lokaal terrein initiatieven te nemen, hetgeen vaak - daarvan getuigen de vele voorbeelden - duidelijk waarneembaar tot resultaten leidt. Meer dan alle woorden overtuigt op den duur alleen maar de klank - of juist niet. Bij alle bewondering van de zijde van cultureel geïnteresseerde kringen buiten de katholieke kerk voor het gregoriaans, hangt het verdere voortbestaan van deze kerkmuziek niet af van academische centra, muziekwetenschappelijke instituten, werkweken, publicaties of forumdiscussies, maar van de biddend zingende mens in een theocentrische liturgie!

Gabriël M. Steinschulte

Guido van Arezzo met zijn leerling bisschop Theodaldus
(Xde.—XIde eeuw. hs. Weenen)
De studie met behulp van het monochord.

MEDEDELINGEN

FESTIVAL OUDE MUZIEK

Van 30 augustus tot 8 september wordt in Utrecht het Festival Oude Muziek gehouden. In verband met Musica 1985 zal er vooral muziek van Schütz en Handel worden uitgevoerd. Op het voorlopige programma komt dit jaar helaas geen gregoriaans voor.

HANDBOEK KERKLATIJN

Tegen het eind van dit kalendejaar zal een Handboek voor Kerklatin verschijnen. Dit is een herziene uitgave van het 'Praktisch Handboek van het Liturgisch Latijn', in 1943 verschenen van de hand van Dom Coppens. Het handboek bestaat uit een Grammatica en een Vocabulaire. Beide zijn aangepast aan het Latijn van de nieuwe liturgie van het Romeins Missaal en aan het moderne Nederlands.

Prijs: f 60,--.

Het handboek kan worden besteld bij: Administratie van het Missaal,
Maarten-Lutherweg 494,
1185 BC Amstelveen.

KADERKURSUS GREGORIAANS

In september start er in Eindhoven een kaderkursus voor diegenen, die alle cursussen van de A.C.G. doorlopen hebben, of over een gelijke kennis en vaardigheid beschikken.

De docente is Zr. Marie-Louise Egbers.

Er wordt uitsluitend praktisch gewerkt, vanuit liturgie en directie. Het is een éénmaandelijks avond, waarschijnlijk op de maandag.

Bij deelname graag een zo snel mogelijke opgave.

Voor deze activiteit kunt U inlichtingen inwinnen bij:

Zr. M.L. Egbers,
Catharinastraat 35,
4811 XE Breda.
Tel.: 076 - 227103.

WEEKEND GREGORIAANS

Op 11 en 12 mei vond in Hoeven bij Breda een weekend plaats van de Vereniging voor Huismuziek in samenwerking met de Amici Cantus Gregoriani. De 25 deelnemers kregen een inleiding in het Gregoriaans en hielden zich onder leiding van Silvère van Lieshout ook bezig met polyfone wer-

ken die op het Gregoriaans teruggrijpen. Een vermoeiend weekend dat beslist voor herhaling vatbaar is!

GREGORIAANS OP SCHOOL

Dat het Gregoriaans zelfs in de scholen leeft (of weer leeft) bleek op 1 juni, tijdens de landelijke evaluatiedag van de muziekmanifestatie voor het Lager Onderwijs.

Een zesde klas uit Harmelen begon haar presentatie met Kyrië XI!

Welke scholen volgen?

NIEUWE PLATEN

In het vorige nummer vroegen wij U ons te laten weten welke nieuwe platen verschijnen in Uw omgeving. Prompt ontvingen wij de gloednieuwe lp. 'Advent en Kerst' van het Gregoriaans Abdijkoor Grimbergen van de heer van Eekhout. Deze zal worden besproken in het volgende nummer.

De plaat is verkrijgbaar bij het: Davidfonds,
Blijde Inkomststraat 79,
813000 Leuven,
België.

ZANGERSDAGEN TE HELMOND

Op vrijdag 8 en zaterdag 9 november zullen gregoriaanse zangersdagen worden gehouden te Helmond.

Het programma vermeldt (onder voorbehoud):

8 november:

19.00 uur: Opening en workshops.

21.00 uur: Concert voor koor en orgel met werken van Langlais en Duruflé.

9 november:

10.00 uur: Gezamenlijke repetitie.

11.15 uur: Workshops.

12.45 uur: Lunch.

14.00 uur: Gezamenlijke repetitie.

15.00 uur: Workshops.

17.00 uur: Gezongen mis voor en door de deelnemers.

In de vier workshops komen aan bod:

- I. Stemvorming voor de deelnemers vanuit het Gregoriaans repertoire: 'Hemelse Stemmen'.
- II. Gregoriaans van week tot week: praktische studie met de deelnemers van enkele stukken.
- III. Van Gregoriaans naar meerstemmigheid: de weg terug.
- IV. Speciaal voor organisten.
Van vorstelijk Gregoriaans en een keizerlijk instrument: begeleiding van gregoriaans en orgelliteratuur in relatie tot het Gregoriaans.

Deelname staat open voor ieder die belangstelling heeft voor het Gregoriaans en in het bijzonder voor hen die het zelf zingen.

Verdere inlichtingen bij: Ward Centrum Nederland,
Willem-Prinzenstraat 43,
5701 BC Helmond.
Tel.: 04920 - 45597.

DIRIGENTENKURSUS GREGORIAANS

In september 1985 start in Boxtel een **dirigentenkursus Gregoriaans** van 25 avonden, georganiseerd door de **Amici Cantus Gregoriani**.

Deze cursus is zowel praktisch als wetenschappelijk gericht.

- **Koorzang en directie** komen als eerste aan de orde.
- Gastdocenten behandelen **specialistische onderwerpen**.

De docenten zijn:

- Drs. J. Boogaarts,
- Dhr. M. Polspoel,
- Ir. D. Pouderoyen,
- Zr. M.L. Egbers.

Kursusleidster is Zr. M.L. Egbers.

De onderwerpen zijn:

- het recitatief en de psalmodie in de liturgie.
- het ritme in het Gregoriaans en in de liturgie.
- de modaliteiten.....
- analyse.
- inleiding over de handschriften.
- inleiding in de West-Europese cultuur.
- inleiding tot de liturgische vormleer.
- koorscholing, directie, repertoire.

Data:

10- 9 17- 9 24- 9 1-10 8-10 15-10 29-10 5-11
12-11 19-11 26-11 3-12 10-12 17-12-1985.

7- 1 14- 1 21- 1 28- 1 4- 2 18- 2 25- 2 4- 3
11- 3 18- 3 25- 3-1986.

Een excursie naar Vaals: Abdij St. Benedictusberg hoort als afronding bij deze cursus. Datum nog nader te bepalen.

